

Dârülelhan'dan Konservatuvara Türk Makam Müziğinin Görünümü

Esra BERKMAN¹

DOI: 10.26650/CONS435636

ÖZ

Bu çalışmada, kuruluşundan, İstanbul Üniversitesi'ne bağlandığı tarih olan 1986 yılına kadar, İstanbul Belediye Konservatuarı bünyesindeki Türk makam müziğinin görünümü, eğitim/öğretim, kuramsal çalışmalar ve icrâ faaliyetleri yönünden derlenmiştir. Türkiye'de makam müziği eğitimi veren ve devlet tarafından kurulan okullara bakıldığında ilk olarak Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında açılan ve daha sonra konservatuvara dönüştürülecek olan- Dârülelhan (Nağmeler Evi) ile karşılaşmaktadır. Bu kurumda, Türk makam müziği eğitim/öğretiminin kapsamı, kaldırılışı, kuramsal olarak eğitime tekrar dönülmesi yanı sıra, *Türk Mûsikisi İcrâ Heyeti* ile *Tasnif ve Tesbit Heyeti*'nin faaliyetleri betimsel yöntem çerçevesinde ortaya konmuştur. Dârülelhan adıyla ilk kurulduğunda, çoksesli Avrupa ve Türk makam müziği eğitimlerinin birlikte verileceği ulusal bir konservatuar olarak tasarlanan İstanbul Belediye Konservatuarı, 1826'dan beri devam eden Batılılaşma akımının, Cumhuriyet'in ilanı ile kuvvetlenmesi sonucunda, sadece çoksesli müzik eğitiminin verildiği bir kuruma dönüşür. 1944 yılında kabul edilen yönetmelikle, Sadettin Arel'in konservatuar başkanlığı yaptığı dönemde, sadece gündüzlü kısımda Türk müziği eğitimine, çalgı eğitimi olmaksızın, kuramsal düzeyde başlanır. 1926 yılında terk edilen akademik makam müziği eğitimine, 1976'da kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuarı'nda, ancak 50 yıl aradan sonra tekrar başlanabilmektedir. Makam müziğinin kuramsal düzeyde bilimsel bir kesinliğe ve icra bakımından bir birliğe kavuşamadığı, tarihinin yazılmadığı ve araştırmaların yetersiz kaldığı günümüzde, eğitimsiz geçen bu 50 yıllık süre, bugün dahi kapatılabilmemiş görünmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Dârülelhan, İstanbul Belediye Konservatuarı, Türk Makam Müziği Eğitimi

¹Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Eskişehir, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Esra Berkman,
Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı,
Eskişehir, Türkiye
E-posta/E-mail: esraberkman@anadolu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 05.10.2017

Kabul tarihi/Accepted: 04.06.2018

Atıf/Citation: Berkman, E. (2018).

Dârülelhan'dan konservatuvara Türk makam müziğinin görünümü. *Konservatoryum - Conservatorium*, 5(1), 77-95.
<https://doi.org/10.26650/CONS435636>

ABSTRACT

Appearance of Turkish Maqam Music from Dârülelhan to Conservatory

This study presents a review of Turkish maqam music from various perspectives, including education/instruction, theoretical studies, and performance activities at the Municipal Conservatory of Istanbul (MCI)

from its establishment until 1986, at which point the conservatory was assigned to Istanbul University. In Turkey, among the state-owned educational institutions that teach maqam music, the first one was Dârülelhan (the House of Melodies), which was established in the late Ottoman era and later converted into a conservatory. Using the framework of a descriptive method, this study explores the scope and abolishment of and a theoretical return to Turkish maqam music at Dârülelhan, as well as the activities of Türk Musikisi İcrâ Heyeti (the Turkish Music Performance Ensemble) and the Tasnif ve Tesbit Heyeti (Classification and Evaluation Committees). Initially, MCI was envisaged as a national conservatory that would teach polyphonic European and Turkish maqam music at the same time; however, it became an institution dedicated to polyphonic music education instead. This was largely due to the process of Westernization, which had been ongoing since 1826 and gained strength with the proclamation of the Republic. With a regulation adopted in 1944, during the chairmanship of Sadettin Arel, the conservatory resumed daytime Turkish music education on a theoretical level, without instrumental education. Abandoned in 1926, scholarly maqam music resumed after a 50-year break with the establishment of Istanbul Technical University Turkish Music State Conservatory in 1976. However, this 50-year gap without education does not seem to be closed yet, given the absence of scientific certainty on a theoretical level and of performance unity within the maqam music, as well as the inadequacy of historical accounts and research on maqam.

Keywords: Dârülelhan, Istanbul Municipal Conservatory, Turkish Maqam Music Education

EXTENDED ABSTRACT

This study reviews the Turkish maqam music scene under the Municipal Conservatory of Istanbul (MCI)/İstanbul Belediye Konservatuarı from its establishment until 1986, when it was reorganized under Istanbul University. We examine aspects of its education methods, theoretical studies, and performance activities. Among the state-funded schools offering Turkish maqam music education in Turkey, the first one to do so was Dârülelhan (the House of Melodies). It was established during the late Ottoman era and later reorganized as a conservatory. This paper looks at the scope and removal of Turkish maqam music education at Dârülelhan, the return of theoretical education, and the activities of the *The Turkish Music Performance Ensemble / İcrâ Heyeti* and the *Classification and Evaluation Committee / Tasnif ve Tesbit Heyeti*. The MCI was first designed as a national conservatory to provide training in polyphonic European music and Turkish maqam music under the name Dârülelhan. As the Westernization movement gained strength with the Republican proclamation, the conservatory transformed into an institution offering only polyphonic music education. Then, under Sadettin Arel's presidency, a regulation adopted in 1944 allowed the conservatory to resume theoretical Turkish maqam music education without instrumental training.

Founded under Darulbedayi in 1914, Dârülelhan was shut down in 1916 because of wartime conditions. With a by-law dated December 9, 1916, it was reopened as an

institution offering the holistic study of both polyphonic music and Turkish maqam music. Then, with a second by-law announced in 1923, the institution entered an era of significant achievement in polyphonic music. This included the rapid staffing of polyphonic instructors, unlike the previous era, which had been dominated by maqam musical instructors. In 1926, Turkish maqam music education was abandoned at the institution. The maqam music continued with studies of the note classification and evaluation committee (Tasnif ve Tesbit Heyeti) and the performance ensemble's (İcrâ Heyeti) activities. Although a third by-law was adopted in 1936, the Turkish maqam music saw no change. As per the fourth by-law adopted during Sadettin Arel's conservatory presidency, the maqam music education was reorganized on a theoretical level without instrumental training. The Performance Ensemble (icrâ Heyeti) was restructured during this period. Although the note classification and evaluation committee (Tasnif ve Tesbit Heyeti) remained active until the 1970s, its presence was not felt after Subhi Ezgi quit. There was no period of this group's activities that came close to the services delivered by the Yekta-İrsoy-Ezgi group. In short, the Classification Group (Tasnif ve Tesbit Heyeti) contributed to the field by protecting maqam music, a study of practice and memory, from sinking into oblivion and false conveyance. The Performance Ensemble also contributed to cultural life in society with its concerts as well as its superior and pure performance style, and it provided contemporary researchers with a great deal of auditory data as well, thanks to their documentation.

In early 1949, Şerif Muhiddin Targan was appointed as the conservatory president. He had a vast knowledge of both maqam and polyphonic music. His appointment coincided with Lütfi Kırdar's mayorship, but Targan resigned in 1951. Given his statements in reports to the Municipality, we can infer that Targan resigned because his recommendations and courses of action for the recovery and improvement of the conservatory were not implemented. Under the presidency of Arel and Targan, the Turkish music department of the conservatory was staffed by Sadettin Arel, Laika Karabey, Şefik Gürmeriç, Münir Nurettin Selçuk, Nevzat Atlığ, Mefharet Yıldırım, Halil Bedii Yönetken, Naime Batanay, Mustafa Nafiz Irmak, and Dürdane Altan. Among the artists trained by the Turkish music department of the Municipal Conservatory of Istanbul (MCI) were Vecihe Daryal, Bekir Sıtkı Sezgin, İnci Çayırılı, Tülin Yakarçelik, Tülün Korman, Naime Batanay, Abdi Coşkun, Özdal Orhon, Ayla Büyükataman, Nigar Galip Ulusoy, Mehmet Münir Kökten, Haydar Sanal, Ercümend Berker, İrfan Özbakır, Kasım İnaltekin, Tarık Kıp, and Doğan Ergin.

Although it had been designed as a national conservatory to provide polyphonic European and Turkish maqam music training together under Dârülelhan, the MCI became an institution offering European music training only as the Westernization movement gained strength with the Republican proclamation. Today, overpopulation that began in the 1950s, intense migration from rural to urban areas, lack of employment and its associated lower education quality, and the support for a low-quality art scene through populist policies can account for the contemporary deterioration and recession of Turkish maqam music. Apart from those reasons, the undermining of maqam music must be considered the primary cause of the degradation of music in general. Abandoned in 1926, academic maqam music education could only resume after 50 years with the establishment of the State Conservatory of Turkish Music under Istanbul Technical University in 1976. This 50-year education gap seems to be still open, as we see that maqam music has still not achieved a scientific certainty at the theoretical level, has still failed to reach a performance unity, is still without a history, and still presents a poor body of research.

Dârülelhan'ın Kuruluşu

Dârülelhan'ın ilk kuruluşu, belediyeye bağlı olarak açılacak olan bir tiyatroya oyuncu yetiştirmek ve müzik eğitimi vermek olan Dârülbedâyi adlı tiyatro okulunun içinde, 1914 yılında şehremini Cemil Paşa (Topuzlu) döneminde gerçekleşir. Tiyatronun başına, ünlü Fransız tiyatro adamı Andre Antoine getirilir. Okul kurma çalışmalarının başlamasından kısa bir zaman sonra I. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine Antoine ülkesine geri döner. Yardımcısı Reşat Rıdvan okulun açılış çalışmalarını yürütür ve okul, 14 Eylül 1914'te Saraçhanebaşı'ndaki Letâfet Apartmanı'nda eğitim-öğretime başlar (Ana Britannica, 1987, s. 79'dan akt., Berkman, 2007, s. 37–38).

İslam Ansiklopedisi “Dârülelhan” maddesinde belirtildiği üzere, Şark ve Garp musikisi olarak iki bölümde eğitim yapılan Dârülelhan'da Şark musikisi bölümünün amaçları, “a) klasik musikiyi unutulmaktan ve bozulmaktan kurtarmak, b) gelecekte tiyatroya faydalı olabilecek yolda geliştirmek, c) klasik eserleri aslına uygun olarak notaya almak, d) bu eserleri yaşatmak ve musiki zevkini topluma yaymak” biçiminde sıralanmaktaydı. Dârülelhan'ın kuruluş yıllarında Şark musikisi kısmında yer alan eğitimciler arasında, Zekai-zade Ahmet Efendi (Irsoy), Leon Hancıyan, Hafız Yusuf Efendi, Rauf Yekta Bey, Tanburi Cemil Bey, Abdülkadir Töre bulunmaktaydı (Özcan, 1993, s. 518).

Dârülbedâyi adlı tiyatro okulunun içinde bir bölüm olan ve 1914'te açılan Dârülelhan'da, alafrağa tabir edilen çoksesli Avrupa müziği merkezli eğitim yapan kısım, kısa bir süre sonra savaş ortamının etkisiyle kapatılırken, alaturka tabir edilen Türk makam müziği eğitimi yapan kısım ise sadece makam müziği eserlerinin notalarının tesbit edilip saklanması amacıyla çalışan ilmî bir heyetin çalışmalarıyla devam eder. Bu dönemde Dârülelhan'ın başında müdür olarak Ali Rıfat Bey (Çağatay) bulunur (Berkman, 2007, s. 38).

Ancak savaş koşullarının etkisiyle, 14 Mart 1916'da Dârülelhan tamamiyle kapatılır. Aynı yıl içerisinde Eski Evkaf Nâzırı ve Washington Elçisi Ziya Paşa'nın başkanlığındaki encümenin hazırladığı *Mûsikî Encümeni ve Dârülelhan Tâlimatnâmesi* 9 Aralık 1916 günü yürürlüğe konur ve bu tâlimatnâme uyarınca, uygulamada 1916 yılında faaliyete geçen Dârülelhan, 1 Ocak 1917 günü kabul edilen “Meclis-i Vükela (Bakanlar Kurulu)” kararıyla, Şükrü Bey'in bakanlığı zamanında Maarif Vekâleti'ne (Eğitim Bakanlığı'na) bağlı bir devlet kurumu olarak resmen açılır (Tongur, 1973a, s. 8–15'ten akt., Berkman, 2007, s. 38).

Resmen ve bu kez özerk bir kurum olarak kurulan Dârülelhan, bu tâlimatnâmeğe göre, sadece bir müzik okulu değil, aynı zamanda bir sanat kurumudur. Dârülelhan'ın sadece okul olarak değil, bununla birlikte sanat kurumu olarak anılmasının sebebi, müzik eğitimi-öğretiminin yanısıra, halka konser vermekle görevli fasıl heyeti ve Türk mûsikîsi nota tesbit heyetinin bu kurum bünyesinde etkinlik göstermesidir. 1917'de kurulan Dârülelhan'ın bir amacı da Maarif Nezareti'ne bağlı olan okullara Türk ve çoksesli Avrupa müziğini bilen müzik öğretmeni yetiştirmektir (Ana Britannica, 1987 s. 307; Özcan, 1993, s. 518).

Dârülelhan'ın yönetimini, 1917-1923 yılları arasında, Maarif Vekâleti'ne bağlı olarak üstlenen mûsikî encümeni, bakanlıkça seçilen bir başkan ve bir ikinci başkanla, yeter sayıda fahri (aylıksız-ücretsiz) üyeden kurulan geniş yetkili bir kuruldur (Tongur, 1973a, s. 8-15'ten akt., Berkman, 2007, s. 39).

Yine bu dönemde, Dârülelhan'da eğitim, erkek ve kadın bölümlerinde ayrı ayrı yapılır. Erkek ve kadın bölümleri Şehzadebaşı'nda ayrı binalarda açılan Dârülelhan'ın, erkekler bölümü bir yıl sonra 1918'de kapatılır. Sadece Türk müziği çalgılarının öğretiminin yapıldığı kadınlar bölümü, sekiz kişilik öğretmen kadrosuyla çalışmaya devam eder. Bu yıllarda Dârülelhan'da nota, solfej, ilâhiyat ve âyin-i şerif, mûsikî evzânı öğretiminin yanı sıra makam müziği sazlarından ney, tanbur, keman, sine kemani, kemeçe, ud, kanun, lavta, santur, kudüm ve def ile gına (şarkı söyleme) eğitimi yapılırken, çoksesli Avrupa müziği sazlarından sadece arp, viyolonsel, piyano ve kuramsal olarak da genel müzik tarihi, bestekârlık ve armoni dersleri programlarında yer alır. Ders programlarına bakıldığında, makam müziği eğitiminin daha sistemli çoksesli Avrupa müziği eğitiminin ise donanımlı hoca yetersizliği sebebiyle daha sınırlı bir şekilde yürütüldüğü görülür. 1917 yılında kurulan Dârülelhan'ın makam müziği eğitim kadrosunda, Refik (Fersan) Bey (tanburi), Ziya (Santur) Bey (santuri), Dürri (Turan) Bey (tanburi), Ahmet (Irsoy) Bey (nazariyat öğretmeni), Refik Talat (Alpman) Bey (udi), Rahmi Bey (bestekâr) ve Leon Hancıyan vardı (Oransay, 1983, s. 1503'ten akt., Berkman, 2007, s. 340).

“Bu yıllarda Türk ve çoksesli Avrupa müziği eğitimi ve öğretimi, karma bir şekilde dört yıllık süreyle verilir. Zamanla çoksesli müzik eğitimi kurumsallaşır düzenli bir eğitim ortamına kavuşurken, makam müziği eğitiminin bu kurumda önem kaybetmeye, gerilemeye başladığı görülecektir” (Berkman, 2007, s. 40).

Dârülelhan'ın Yeniden Yapılandırılması

Dârülelhan'ın 1923 yılında yeniden yapılandırılması, kuruluşunda ilan edilen eski talimatname ve müfredatın¹ değişen şartlara göre güncellenmesini gerektirdiğinden, 1923'te Dârülelhan Talimatnamesi, 1926'da ise Ders Müfredat Programı yürürlüğe girer² (Kaya, 2016).

1923 yılında mûsikî encümeni kaldırılır ve Dârülelhan, 14 Eylül 1923 tarihinde, İstanbul Valiliği İl Özel İdaresi'ne bağlanır. 1924 yılında yeniden yapılandırılan Dârülelhan'ın başına müdür olarak, 1910-1915 yılları arasında Almanya'da müzik eğitimi gören, hem çoksesli Avrupa hem Türk müziği bilen Musa Süreyya Bey getirilir (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005, s. 28'den akt., Berkman, 2007, s. 40).

Musa Süreyya Bey açılış konuşmasında; okulun hem makam ve hem çoksesli Avrupa müziği eğitimini bir arada veren, ulusal bir konservatuvar olma yolunda olduğunu şu sözleriyle vurgular:

“Bizde de bir konservatuvara ihtiyaç vardı. Eski Dârülelhan yetersizdi. Bu Dârülelhan, Batı ve Doğu mûsikîleri olmak üzere iki bölümden oluşacaktır. Doğu mûsikîsi bölümünde çalgı öğretimi yanı sıra, asıl, bugüne kadar önemsenmeyen, mûsikîmizin tarihsel ve teknik gelişimi okutulacaktır” (Katoğlu, 1997, s. 424).

Kurum, bu iki müziğin eğitimini 1924'ten 1926 yılına kadar bir arada sürdürür. Bu dönem boyunca kurumun çoksesli Avrupa müziği bölümü yenilenip genişletilerek, eğitim kadrosuna Edgar Manas, Muhittin Sadak, Veli Kanık, Ekrem Besim Bey, Zeki Üngör, Mesut Cemil, Hege Hegyei ve o sırada Avrupa'daki eğitimini tamamlayıp yurda dönen Cemal Reşit Rey dahil edilir (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005, s. 84'ten akt., Berkman, 2007, s. 42).

Cemal Reşit Rey, 1923 yılında Paris'teki eğitimini henüz bitirmişken, Halit Ziya Uşaklıgil'den, “Darülelhan heyetine garp musikisi ilave edildi, size piyano ve kompozisyon hocalığı verildi, bir an evvel İstanbul'a geliniz” yazılı bir telgraf alır. Bunun üzerine ivedilikle İstanbul'a gelen Rey, Dârülelhan bünyesinde hocalığa başlar. Rey, anılarında Dârülelhan ortamını şöyle tasvir eder:

1 “Musiki Encümeni ve Dârülelhan Talimatnamesi ile Dârülelhan Programı” (akt., Kaya, 2016).

2 Bu iki belgenin eski yazıdan Latin alfabesine çevirisi 2016 yılında Celal Volkan Kaya tarafından yapılmıştır (bk. Kaya, 2016).

Geldiğimde, Darülelhan, saz heyeti olarak Letafet apartmanından çıkıp, Şehzadebaşı'nda, bir sokağın içinde, büyücek ahşap bir konağa yerleşmişti. Bu saz heyetinde, o zamanın meşhur musikîşinasları, faraza, Rauf Yekta Bey, Zekai Dede'nin oğlu Hafız Ahmet Efendi, Udi Sedat Bey, kemani Reşat Bey, hanende Zehra Hanım vardı (Bilget, 2009, s. 84).

1924-1926 yılları arasında, eğitim-öğretimin yanı sıra, gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar, bu dönemin Türk müziği alanında da büyük ölçüde verimli geçtiğinin kanıtıdır. Bu dönemde, okulun kuruluşundan beri, eski makam müziği eserlerini tespit etme ve notaya almakla görevli olan *Tasnif ve Tesbit Heyeti*, Rauf Yekta Bey başkanlığında birçok makam müziği eserini notaya alıp *Dârülelhan Külliyyatı* başlığıyla yayınlar ve bir kısmını da taş plaklara kaydeder. Bunlara ek olarak, Şubat 1924'te yayınlanmaya başlayan *Dârülelhan Mecmuası*'nda, kurumun eğitim kadrosunun büyük bölümünün müzik yazıları yer alır. Bu dergi, ancak yedi sayı yayınlanabilmiştir. Adı 'Türk Mûsikîsi İcra Heyeti'ne dönüştürülecek olan Türk Mûsikîsi Konser Heyeti, bu dönemde birçok önemli konser düzenler (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005, s. 84'ten akt., Berkman, 2007, s. 41; Özcan, 1993, s. 519-520).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte aynı yıl kabul edilen talimatname ile Dârülelhan'ın yeniden yapılandırılması söz konusu olur. Dârülelhan Ders Müfredat Programı ise 1926 yılında ilan edilecek ve yürürlüğe girecektir (Kaya, 2016). Bu dönemle birlikte okulun çoksesli müzik eğitimi yapılan kısmına artık daha fazla önem verilirken, Türk müziği eğitimi yapılan kısmı yavaş yavaş ikinci plana atılır. Sürdürülen eğitime, ders programlarına ve eğitim yapılan yılların uzunluğuna bakıldığında bu açıkça görülebilir. Çoksesli Avrupa müziği eğitimi hazırlık sınıfından sonra üç yıl olup bu bölümde kompozisyon, şan, piyano, keman, viyola, viyolonsel, flüt ve diğer orkestra saz sınıfları mevcutken; Türk müziği bölümünde eğitim, keman, kemençe, ney, tanbur, santur, ud, kanun ve teggani dallarında, çoksesli müzik eğitiminden bir yıl daha az olarak, yalnız iki yıl süreyle verilir (Kaya, 2016, s. 10, 13, 14'ten akt., Berkman, 2007, s. 42-42).

Dârülelhan'ın, Türk müziği kısmının 1926'daki kapatılışına kadar, bu bölümünde çalışan ilk öğretim ve eğitim heyetinde; Keman-Nuri (Duyguer) ve Mustafa (Sunar) Beyler ile Kevser Hanım; Ud-Sedat (Öztoprak), Hayriye (Örs), Faika, Zehra ve Şeref Hanımlar; Kanun-Muazzez (Yurcu) Hanım; Santur-Ziya Bey; Tanbur-Refik (Fersan) Bey ve Faize (Ergin) Hanım; Ney-Emin (Yazıcı) Efendi; Kemençe- Ruşen Ferit (Kam) Bey; Şark

Mûsikîsi Nazariyat ve Tarihi-Rauf Yekta Bey; İlâhiyat ve Usûlât-ı Mûsikîye-Zekai De-de-zâde Hafız Ahmet (Irsoy) Efendi; Nazariyat ve Fasl-ı Umumi-İsmail Hakkı Bey; Teganni-Ziya Bey ve Zahide Hanım, daha sonra Dürri Turan ve Kemani Reşat (Erer) Bey bulunur (Tongur, 1973a, s. 8–15'ten akt., Berkman, 2007, s. 42).

Devletin İçinde Bulunduğu Sosyo-Kültürel ve Politik Durum ve Makam Müziği'nin Eğitim-Öğretimden Kaldırılması

Cemal Reşit Rey'in tanıklıklarından, 1926 yılı yaz aylarında, Ankara'dan Maarif Vekili Necati Bey'den, müdür Musa Süreyya Bey ve Rey'in, Necati Bey'in sanat meselelerini görüşmek için kurduğu Sanayii Nefise Encümeni'ne davet aldıkları öğreniliyor. Diğer sanat dallarından da temsilcilerin olduğu bu toplulukta, Rey, Musa Süreyya Bey'le müzik alanında bir layıha hazırladıklarını belirtir:

Bu, tarihi bir layıhadır. Darülelhan isminin kaldırılmasını ve onun yerine Konservatuvar isminin kullanılmasını, ayrıca, Maarife bağlı bütün mekteplerde müzik tahsilinin eski tarz usulleriyle, yani yegah, düğah, segah, dümteka, dümtek tabirleriyle değil, solmizasyon denilen usulle, yani, do, re, mi, fa, sol tabirleriyle yapılmasını teklif ettik. Bu teklifimiz kabul edildi ve o günden itibaren Darülelhan ismi kalktı, yerine konservatuvar ismi alındı, Türk müziği tedrisatına son verildi, onun yerine eski sanat musiki-mizi notaya almak ve doğru olarak icra etmek üzere bir icra heyeti kuruldu. Bu topluluğun ismi de Türk müziği icra heyeti oldu (Bilget, 2009, s. 86).

Maarif Vekili Necati Bey zamanında, Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) Encümeni'nin kararıyla, Maarif Vekaleti'nin İstanbul Belediyesi'ne 9 Aralık 1926'da gönderdiği bir yazıyla, Dârülelhan'da Türk müziği eğitim ve öğretimi kaldırılır (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005, s. 84'ten akt., Berkman, 2007, s. 42-43; Özcan, 1993, s. 520). Dârülelhan, 22 Ocak 1927 tarihinde *İstanbul Musiki Konservatuvarı* adı altında İstanbul Belediyesi'ne (Şehremaneti) bağlanmıştır (Özcan, 1993, s. 520). Dârülelhan bünyesinden makamsal müziğin eğitim/öğretiminin sonlandırılması meselesini anlamlandırabilmek için ülkenin içinde bulunduğu sosyo-kültürel ve siyasi durumun incelenmesi yararlı olacaktır:

Endüstrileşmenin Batılı anlamdaki çağdaşlık ölçütlerinin oluşmasında büyük payı olduğu bilinen bir gerçekliktir. Endüstri ve hizmet kesiminde çalışanların oranının, tarım kesiminde çalışanlara oranla daha fazla olması ve ulusal gelirdeki payların bu oranlar

çerçevesinde değerlendirildiği ülkeler, çağdaş ülkeler olarak anılır. Buna paralel olarak şehirleşme, enerji kullanımı ve okuryazarlık oranı da çağdaşlık ölçütlerinin başlıcaları olarak kabul görür. Bu dönemde, çağdaşlık ölçütleri dikkate alınarak Türkiye'ye bakıldığında, Anadolu'da bulunan halkın onda dokuzunun köylerde yaşadıkları ve yoksul bir kitleyi oluşturdukları gözlenir (Tunçay, 1992, s. 186'dan akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 234).

Çoğunluğunun tarım kesiminde yer aldığı ve okuryazarlık oranının çok düşük olduğu Türkiye'de, "Batılı anlamda çağdaşlık" bir hedef olarak saptanmakta ve yönetim erkini aldığı kararlar ve uygulamalarla bu yolda adımlar atılmaktadır. Yine bu dönemde ülkenin siyasi durumu incelendiğinde, 1923'te kurulan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1945'e kadar ülkeyi tek parti olarak yönettiği görülmektedir (Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1925-1935 yılları arasında yürüttüğü reform politikaları arasında eğitimi, hukuku ve toplumsal yaşamı laikleştirmek yer alırken; Mustafa Kemal Atatürk ve CHP yöneticileri, ülkenin tüm kültürel ve düşünsel yaşamını doğrudan kendi denetimlerine alırlar (Zürcher, 1995, s. 278'den akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 234).

Bir demokratikleşme ölçütü olarak denenen ve özellikle ekonomik konulardaki farklı düşünceleriyle mevcut hükümetin politikalarıyla ayrılık gösteren Serbest Fırka'nın, kurulması amaçlanan sisteme ciddi bir tehdit oluşturduğu algılaması yüzünden, açılışı iyi sonuç vermez ve kısa süre sonra yeterli demokratik olgunluğa ulaşılmadığı düşüncesiyle devrim yöneticileri ve CHP'nin çabaları sonucu kapatılır. 12 Ağustos 1930'da Fethi Bey başkanlığında kurulan ve 17 Kasım 1930'da kapatılan (Koçak, 1992, s.106'dan akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235) Serbest Fırka ile beraber, liberal ve sosyalist muhalefeti benimseyen birtakım dernekler ve yayın organları da kapatılır (Zürcher, 1995, s. 263'ten akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235).

Geriye kalan basın-yayın organları ve eğitim kurumları, Kemalizm ideolojisini olgunlaştırmaya, yaymaya ve modern, laik, bağımsız bir Türkiye hayalini gerçekleştirmeye yönelik çaba ve çalışmalarını sürdürürler. Resmi tarih söylemlerini belirleyen aşırı ulusçu ve Kemalizm'in üstyapısalcı devrimlerini yücelten, aynı zamanda Batı medeniyetine hayranlık uyandıran üslup, reform politikalarının ve Batılı normların kabullenilmesini kolaylaştırıcı işlev görür. Ayrıca, yıllarca süregelen savaşıardan yeni çıkmış ve büyük kısmı tarım kesiminde yer alan yoksul halka, devrimlerin ne ölçüde ulaştığı,

halkın bunlara ne ölçüde karşılık verdiği tartışma götürür. Anadolu'daki halk öncelikle temel gereksinimlerini karşılamayı düşünmekte; yaşadığı köyü şehre bağlayan yolu olmadığı için doğallıkla medeniyetin kendisinden fiziksel olarak uzakta kaldığı gibi, o dönemde radyo ile ifadesini bulan kitle iletişim araçlarına da sahip olamaması yüzünden, devletin politikalarına ilişkin bilgileri ve tepkileri sınırlı kalmaktadır. Halkı, gerçekleştirilen yeniliklerden haberdar etmek, onları da devrimin gereklerini yerine getirmeye ikna etmek, devrimleri halka yaymak, özellikle de kültürel alanda öngörülen topyekûn değişim (Batılılaşma) ülküsünü yurt çapında yaygınlaştırmak için ileriki yıllarda kurulacak olan Türk Ocakları, Halk Evleri ve Köy Enstitüleri bu bağlamda işlev gören kuruluşlar olmuştur. Ancak, konservatuvar gibi bu kuruluşların da çalışma programlarında –eski ve gayrı ulusal olarak kabul gören kültürel bir payda olarak ve doğallıkla- makam müziği eğitim ve uygulamasına yönelik herhangi bir yaklaşım göze çarpmamaktadır (Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235).

Balcı'nın aktardığına göre, Nevzat Atlığ 1942'de Hatay'da yaşadığı bir anısını şöyle dile getirir:

Mandolin, akordeon, keman, saksafon çalışmalarının yapıldığı Halkevi'nden birkaç hatırlı tanıdığım aracılığıyla biz de Türk müziği çalışmaları için oda istedik, verdiler. [...] yerimizden pek hoşnuttuk, hızla yeni eserler geçiyorduk. 'Halka ait kültür ve sanat yuvası' diye tanıdığımız, bildiğimiz, övündüğümüz Halkevi'nde musiki çalışmaları yapmanın huzuru ve gururu içindeydik. Ne acı ki, 3-4 çalışmadan sonra, Halkevi müdürü, "Halkevlerinde alaturka musiki çalınması da, çalışması da yasaktır. Burada çalışamazsınız" dedi. [...] arkamıza baka baka ayrıldık oradan (Balcı, 2004, s. 65).

Devletin Türk Makam Müziği Alanında İzlediği Politika

Müzik alanında görülen değişim, dönüşüm ve kurumsallaşma çabalarını da yukarıda değinilen bu politik ve sosyo-kültürel durumla paralel olarak algılamak gerekmektedir. Cumhuriyet'in ilânıyla başlayan ve pek çok alanda görülen radikal değişim ve yenileştirme hareketlerine çok geçmeden müzik alanında da rastlanır. Hıfzı Topuz'un belirttiği gibi, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında müzik alanında uygulanan kültür politikalarına bakıldığında, Muzikay-ı Hümayun'un kuruluşundan itibaren başlayan Batılılaşma hareketinin bu politikalara damgasını vurduğu ve bu yolda en büyük referans kaynağı olarak Ziya Gökalp'in *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde yer alan 'Milli Mûsikî' başlıklı ma-

kalesinde dile getirilen görüşlerden esinlendiği görülür (Topuz, 1998, s. 59–60'dan akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235).

Bu bağlamda Gökalp'in sözleri yeterince açıklayıcıdır:

Şark musikisinin hem hasta hem de gayrı milli olduğunu gördük. Halk musikisi harsımızın, garp musikisi de yeni medeniyetimizin musikileri olduğu için, her ikisi de bize yabancı değildir. O halde, milli musikimiz memleketimizdeki halk musikisiyle garp musikisinin imtizacından doğacaktır. Halk musikimiz bize pek çok melodiler vermiştir. Bunları toplar ve garp musikisi usulünce (armonize) edersek hem milli hem de Avrupalı bir musikiye malik oluruz. Bu vazifeyi ifa edecek olanlar arasında Türk ocaklarının musiki heyetleri de dahildir. İşte Türkçülüğün musiki sahasındaki programı esas itibarıyla bundan ibaret olup, bundan ötesi milli musikarlarımıza aittir (Gökalp, 1986, s. 139–140'tan akt., Berkman ve Ayangil, 2009, s. 235).

Dârülelhan bünyesinde makam müziği eğitiminin kaldırılmasının alt yapısını bu yaklaşımda netlikle görmek mümkündür. Buna ek olarak, 1934-1936 yılları arasında yirmi aylık bir süre boyunca radyo yayınlarından Türk makam müziğinin kaldırılışının nedeni ise Mustafa Kemal Atatürk'ün 1 Kasım 1934'teki Türkiye Büyük Millet Meclisi açış söylevindeki ifadelerde görmek mümkündür:

Güzel sanatların tümünde, ulus gençliğinin ne denli ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, en önde görülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bu gün dinletilmeye çalışılan musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu güzeyde Türk ulusal müziği yükselebilir, evrensel musiki içinde yerini alabilir. Kültür İşleri Bakanlığının buna, değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim (Ataman, 1991, s. 3–4).

Makam Müziği Eğitiminin Sonlandırılmasının Ardından Dârülelhan'da Makam Müziğinin Görünümü

1926 yılında makam müziği eğitiminin sonlandırılışının ardından Türk müziği çalışmaları, yeni yapılandırılan *Türk Musikisi İcrâ Heyeti* ve *Târîhi Türk Musikisi Eserlerini Tasnif ve Tesbit Heyeti* adlı iki kurulun etkinlikleri ile sınırlandırıldı (Özcan, 1993, s.

520). 22 Ocak 1927 tarihinde İstanbul Belediyesi'ne bağlanıp İstanbul Musiki Konservatuvarı olarak anılan ve müdürlüğünü Yusuf Ziya Demircioğlu'nun yaptığı bu dönemde, Tasnif ve Tesbit Heyeti'nce yayınlanmaya başlanan eserler, İcra Heyeti tarafından çeşitli konserlerde takdim edildiği gibi plak yoluyla da³ kaydedilmiştir:

Zamanının en kaliteli müzik yayını olarak kabul gören bu plaklar Columbia firmasınınca 25 ve 30 santimetrelik 78 devirli biçimde doldurulmuştur. 14 adet 25 santimetrelik normal boy ve 18 adet 30 santimetrelik büyük boy plaklarda kâr, beste gibi büyük formdaki eserlerden çeşitli şarkı ve türkülere kadar değişik formlarda eserler yer almıştır. Halk musikisi repertuarı ise daha zengindir. 65 adet 25 santimetrelik ve 2 adet 30 santimetrelik plaklarda çeşitli türküler bulunmaktadır. Ayrıca Rauf Yekta Bey başkanlığında Yusuf Ziya Demirci, Besim Tektaş ve Dürrü Turan'dan oluşan derleme heyetinin yaptığı inceleme gezilerinde notaya alınan eserlerin bir kısmı *Anadolu Halk Şarkıları* adıyla yedi fasikül halinde yayınlanmıştır (1926-28) (Özcan, 1993, s. 520).

Tasnif ve Tesbit Heyeti, Rauf Yekta Bey başkanlığında, Ahmet Irsoy ve Muallim İsmail Hakkı Bey katılımıyla oluşturulmuştu. İsmail Hakkı Bey vefat edince yerine Ali Rıfat Çağatay getirildi. Daha sonra heyete Sadettin Arel'in tavsiyesiyle Subhi Ezgi katıldı. Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar) Encümeni'nin bu kararı münasebetiyle İstanbul Belediyesi'ne gönderilen talimatnamenin 3. Maddesinde, "Heyetin ilk vazifesi, mahfuzatı tesbit etmektir. Bu faaliyette de öncelik dini eserlere verilecektir" (Özcan, 1993, s. 520) denilerek heyetin çalışma çerçevesi çizilmiş görünmektedir. Özcan'ın çıkarsamasına göre, tesbit ve derlemede dini eserlere öncelik verilmesi, kapatılmış olan tekkelerde gelişen dini musikinin abide eserlerinin kaybını önlemek biçiminde anlamlandırılması mümkündür. Fakat heyetin "katiyen tedaris ve talim mahiyetinde olmamak şartıyla, tedarisat olmadığı günlerde konservatuvarda çalışabileceğini" (Özcan, 1993, s. 520) bildiren cümlesi ilginçtir.

1935 yılında hem Rauf Yekta, bir süre sonra da Ali Rıfat Çağatay vefat edince, Yekta'nın yerine Ahmet Irsoy başkan oldu ve heyete Mesut Cemil eklendi. 1943'te Ahmet Irsoy vefat edince, Mesut Cemil de çekildiğinden, Subhi Ezgi tek başına çalışmalara devam etti. Ezgi'nin yaşlılık dolayısıyla bırakmasının ardından heyet, Sadettin Heper başkanlığında 1970'li yıllara kadar çalıştı (Öztuna, 2006, s. 379).

3 Dârüelhan ve sonrası taş plaklar 'Sırlanmış Sesler' başlığıyla İstanbul Üniversitesi Osmanlı Dönemi Müziği Uygulama ve Araştırma Merkezi'nce araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. <http://osmanlimuzigi.istanbul.edu.tr/?p=8962#>

1926 yılında, Türk müziği eğitimi verilen kısmın kapatılmasıyla, Dârülelhan makam müziği çalışmalarının yalnız Tasnif ve Tespit Heyeti'yle devam ettiği ve 1944 yılına kadar sadece çoksesli Avrupa müziği eğitimi yapılan bir kurum haline gelir. Ancak, 1926'dan 1944'e kadar geçen süre boyunca Türk Müsîkîsi Tasnif ve Tesbit Heyeti, yüzlerce makam müziği eserinin notasının bu müziğin repertuarına katılmasını sağlamak gibi çok ciddi ve verimli çalışmalar yapar. Bu eserler arasında, 1925-1930 arasında *Dârülelhan Külliyyatı* adıyla yayınlanan ve 250'den fazla eser içeren, ilk 120 adedi Osmanlıca, geriye kalan 60 adedinin Latin alfabesiyle yazıldığı, 180 sayı yaprak notalar; 1930-31 yıllarında yayınlanan ve toplam 220 adet dînî eser içeren *Mevlût Tevşihleri, Îlâhiler* ve *Bektâşi Nefesleri*; 1934-39 yılları arasında yayınlanan *Mevlevî Ayinleri* fasikülleri; 1940-43 yılları arasında üç cilt olarak yayınlanan *Zekai Dede Efendi Külliyyatı* sayılabilir (Behar, 1993, s. 158).

İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda Arel ve Targan Dönemi: Türk Müziği Eğitime Kuramsal Bağlamda Yeniden Başlanması

1943 yılında, beş yıllık süreyle konservatuvar müdürlüğü (*ilmi heyet başkanlığı*) yapmak üzere göreve besteci, makam müziği kuramcısı ve müzikolog Hüseyin Sadettin Arel getirilir. 1943-1948 yılları arasında görevde kalan Arel, disiplinli bir yönetim sayesinde konservatuvarın işleyişine bir canlılık getirir. 5 Şubat 1944 günü kabul edilen "İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Genel Tâlimatnâmesi" gereği, İstanbul Konservatuvarı olarak anılan kurumun adı resmen *İstanbul Belediye Konservatuvarı* olur ve bu suretle konservatuvarda Türk müziği kuramı öğretimine başlanır (Tongur, 1973a, s. 8-15'ten akt., Berkman, 2007, s. 44).

Ancak Türk makam müziği çalgı eğitimine yine yer verilmediği görülür. Böylece, Türk müziği eğitimi uygulamada (saz öğrenimi) olmasa da kuramsal açıdan eğitim ve öğretim olanağına kavuşur. Konservatuvarda Türk müziği eğitimine tekrar başlanmasında, çeşitli çevrelerin bu yöndeki istekli tutumları ve makam müziği sistemine bağlı kalarak, Türk müziği bünyesinden kaynaklanan özgün bir çoksesliliğe ulaşılabileceğini, kurulacak orkestralarda Türk müziği çalgılarının da yer alması gerektiğini savunan Arel'in konservatuvar müdürlüğüne getirilmesinin büyük etkisinin olduğu düşünülebilir (Berkman, 2007, s. 45).

Dönemin resmî devlet politikalarına uygun olarak Arel, çoksesli Avrupa ve Türk müziğinin birlikte işlenmesi; oluşturulacak orkestralarda her iki tür müziğin çalgılarının da

yer alması ve bestelenecek eserlerde her iki türün malzemelerinden faydalanılması gerektiğini savunur. Arel, makam müziği sanatkârlarının da kendi geliştirdiği yöntem dâhilinde nota ve solfej öğrenmek yanında, çoksesli Avrupa müziği bilgilerini de geliştirmelerini salık veriyordu. Bu noktada Arel, Türk devrimi yandaşlarının Türk kültürünü (hars) Batı uygarlığına (medeniyet) bağlama ülkülerine düşünsel anlamda yaklaşırken ve katkıda bulunurken, eski usûlde makamâtı öğrenmiş kişilerin olumsuz tepkileriyle karşılaşır (Stokes, 1999, s. 148'den akt., Berkman, 2007, s. 45).

Arel sistemi savunucuları (mektepliler) ile eski usûl meşk sistemi ile notasız müzik eğitimi almış olanlar (alaylılar) arasında, etkileri uzun yıllar sürecek olan bir çatışma durumu ortaya çıkar. Arel, konservatuvarda bulunduğu süre içerisinde, kendi kurduğu müzik kuramının eğitimini verir. Fakat eski usûle göre eğitim görenlerin, yeni eğitim yöntemi-ne adapte olamayışları ve buna büyük tepki göstermeleri sebebiyle, 1948 yılında konservatuvardaki görevinden istifa eder (Arel, 1948'den akt., Berkman, 2007, s. 45).

Ancak buna rağmen Arel'in ayrılışından sonra da makam kuramı, Şerif Gürmeriç tarafından yine Arel-Ezgi-Uzdilek sistemine göre öğretilmeye devam edilir. Arel'in başkan olduğu dönemde İcra Heyeti yapılandırılır. Kentsel eğlence müziği mecrasından farklı olarak, temiz bir üslupla haftalık Pazar Konserleri ile Türk müziğinin en değerli eserleri halkla buluşturulur. Arel, A ve B biçiminde iki takım icra heyeti kurmuştur. A takımı amatör, B takımı profesyonel müzisyenlerden oluşur. Eğitim almaya elverişli yetenekli gençlerden mürekkep B takımınıERCÜMEND BERKER, eski usûl meşk sistemi ile gelişimini tamamlamış müzisyenlerin olduğu A takımını ise Ali Rıza Şengel yönetir (Öztuna, 2006, s. 83).

1949 yılı başlarında konservatuvar müdürlüğüne (ilmi kurul başkanlığı) makam müziği ile birlikte çoksesli müziği de çok iyi bilen Şerif Muhiddin Targan getirilir. Göreve getirilişi Lütfi Kırdar'ın Belediye Başkanlığı yaptığı döneme denk gelen Targan, 1951 yılında istifa eder. Belediye Başkanlığı'na yazdığı raporlardaki ifadesinden, konservatuvarın düzelmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak önerdiği çözümlerin ve tedbirlerin uygulanmaması sonucu Targan'ın görevi bıraktığı çıkarsanabilir. Arel'in ve Targan'ın başkanlık yaptıkları yıllarda konservatuvar Türk müziği bölümünde, Sadettin Arel, Laika Karabey, Şefik Gürmeriç, Münir Nurettin Selçuk, Nevzat Atlığ, Mefharet Yıldırım, Halil Bedii Yönetken, Naime Batanay, Mustafa Nafiz Irmak ve Dürdane Altan'dan oluşan bir eğitim kadrosu görev yapar (Paçacı, 1994, s. 19'dan akt., Berkman, 2007, s. 46).

Konservatuvarda 1960 ve 70'li Yıllar

1964-65 eğitim-öğretim yılında gündüzlü kısımdaki 19 öğrencinin yedisi, 1965-66 döneminde 25 öğrencinin dokuzu, 1966-67 döneminde 20 öğrencinin dokuzu Türk mûsikîsi kısmından mezun olur. 1966-67 döneminde gündüzlü kısma alınan 715 öğrencinin 70'i Türk mûsikîsi kısmına kaydolur. İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Türk mûsikîsi kısmına devam eden öğrenciler, aynı anda, özel olarak Türk müziği öğretimi yapan dernek ve cemiyet ortamlarına da yönelirler. Konservatuvarda 1926 yılından itibaren Türk müziği çalgı eğitiminin verilmeşi, bu yönelimin en önemli sebebi gösterilebilir. 1973 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı Türk mûsikîsi eğitim kadrosunu oluşturan hocalar arasında, Nevzat Atlığ, Naime Batanay, Şive Ölmez, Süheyla Altıışdört, İsmail Hakkı Özkan, Dürdane Altan yer alır (Tongur, 1973b, s. 41'den akt., Berkman, 2007, s. 48).

Tablo 1, Tongur'un makalesindeki tablodan sadece makam müziği ilişkili kısımlar alınarak oluşturulmuştur. Bu tabloya göre, Öğretim ve Sanat Kurulları arasında 'Monodik Musiki Sanat Kurulu', eğitim ve öğretimde Türk müziğine gündüzlü kısımda yer verildiği, Sanat Teşekkülleri arasında 'Türk Musikisi İcra Heyeti'nin bulunduğu ve son olarak İnceleme ve Derleme Kurullarında 'Türk Musikisi Tesbit ve Tasnif Heyeti'nin bulunduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 1: 1973 Yılında İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Türk Müziği ile İlgili Kısımların Örgütlenişi (Tongur, 1973b, s. 25).

Genel Yönetim	Öğretim ve Sanat Kurulları	Öğretim ve Eğitim	Sanat Teşekkülleri	İnceleme ve Derleme Kurulları
	Monodik Mûsikî Sanat Kurulu	Türk Mûsikîsi (Gündüzlü kısımda)	Türk Mûsikîsi İcrâ Heyeti	Türk Mûsikîsi Tesbit ve Tasnif Heyeti

Monodik Mûsikî (Türk makam müziği) Sanat Kurulunun görevleri arasında "icrâ heyetlerinin kadrolarını belli etmek, öğretim kadrolarına veya icrâ heyetlerine alınacak adayların sınavlarını yapmak, icrâ heyetlerinin çalışmalarını düzenlemek ve çalışma programlarını icrâ heyeti şefleri ile birlikte hazırlamak, konserleri tesbit etmek" (Tongur, 1973b, s. 30'dan akt., Berkman, 2007, s. 47) sayılabilir.

İstanbul Belediye Konservatuarı'ndaki Türk müziği eğitimi sadece, tüm müzik ve sahne sanatları eğitiminin yapıldığı özel bir okul statüsündeki, gündüzlü kısımda verilir. Bu

kısmın öğrencileri öğrenimlerine dışarıda, ilkökul, ortaöğretim ya da üniversitede devam ettikleri için konservatuvardaki dersler 15.00-20.00 saatleri arasında yapılır. Konservatuvarın gündüzlü kısmı, bir meslek okulu değildir ve resmi okullara denkliği yoktur. Türk müzikisi kısmı hazırlık sınıfına, 16-24 yaşları arasında ortaokulu bitirmiş olan kız ve erkek öğrenciler alınır. Bu bölümde okutulan dersler arasında *Türk Sanat Müzikîsi Nazariyatı*, *Genel Solfej*, *Türk Müzikîsi Solfeji*, *Türk Müzikîsi Teganni Usûlü* ve *Klasik Türk Müzikîsi Üslûbu* sayılabilir. Konservatuvarın Türk müzikisi kısmı, bir yıl hazırlık sınıfından sonra beş yıllık bir bölümdür. Buradaki makam müziği eğitimi akademik ve metodolojik bir eğitim olarak değil, yarı zamanlı ve özel kurs niteliğinde gözükür. Piyanon ve yaylı sazlar bölümündeki öğrencilerin, hazırlık sınıfından sonra onbir yıl okuduğu düşünüldüğünde makam müziği eğitimine ayrılan sürenin yetersizliği ortaya çıkar (Tongur, 1968, s. 5'ten akt., Berkman, 2007, s. 47).

İstanbul Belediye Konservatuvarı Türk müzikîsi kısmından yetişmiş olan sanatkarlar arasında Vecihe Daryal, Bekir Sıtkı Sezgin, İnci Çayırılı, Tülin Yakarçelik, Tülün Korman, Naime Batanay, Abdi Coşkun, Özdal Orhon, Ayla Büyükataman, Nigar Galip Ulusoy, Mehmet Münir Kökten, Haydar Sanal, Ercümen Berker, İrfan Özbakır, Kasım İnaltekin, Tarık Kip, Doğan Ergin yer alır (Oransay, 1983, s. 1503'ten akt., Berkman, 2007, s. 48).

Sonuç

1914'te Dârülbedayi bünyesinde açılan Dârülelhan 1916'da savaş koşullarının etkisiyle kapatılır. 9 Aralık 1916 talimatnamesiyle 1 Ocak 1917'de çoksesli müzik ve Türk makam müziği eğitiminin bütüncül bir biçimde verileceği bir kurum olarak açılır. 1923'te duyurulan ikinci talimatnameyle bir önceki dönemde makam müziği eğitiminin baskın olduğu kurum, çoksesli müzik eğitimcilerinin hızla kadroya alınmasıyla bu müzik nezdinde önemli atılımların yapıldığı bir dönemi işaret eder. Ardından 1926 yılında Türk müziği eğitimi kurum bünyesinden kaldırılır. Türk müziği sadece nota tasnif ve tesbit heyeti çalışmalarının yanı sıra icra heyetinin etkinlikleri ile varlığını sürdürür. 1936 yılında üçüncü bir talimatname ilan edilse de Türk makam müziği açısından bir değişiklik gözlenmemiştir. 1943-48 yılları arasında konservatuvarı idare eden Sadettin Arel döneminde çıkarılan dördüncü talimatname uyarınca, makam müziği eğitimi yalnızca kuramsal düzeyde –çalgı eğitimi olmaksızın- eğitim alınması biçiminde düzenlenir. Bu dönemde yine İcra Heyeti yapılandırılır. Nota tasnif ve tesbit heyeti ise 1970'lere dek

çalışmalarını sürdürmüşse de Subhi Ezgi'nin heyetten ayrılışından sonra herhangi bir varlık gösterememiştir. Türk müziği notalarını tasnif ve tesbit heyetinin çalışmalarına bakıldığında, esasen Yekta-İrsoy-Ezgi'den oluşan heyetin yaptıkları hizmetle ölçülebi-
lecek başka bir dönemi olmamıştır. Kısaca Tasnif Heyeti, bir meşk ve hafıza müziği olan makam müziğinin pek çok eserini unutulmaktan ve yanlış aktarımından kurtarmak gibi bir katkıyı alana sunmuştur. İcra Heyeti de yaptığı konserler ve kullandığı üstün ve pür bir icra üslubu ile halkın kültürlenmesine katkıda bulunurken, kaydettiği plaklar ile de günümüz araştırmacılarının hizmetine, döneme ilişkin yüklü bir işitsel veri sunmuştur.

Dârülelhan adıyla ilk kurulduğunda, çoksesli Avrupa ve Türk müziği eğitimlerinin bir-
likte verileceği ulusal bir konservatuvar olarak tasarlanan İstanbul Belediye Conserva-
tuvarı, 1826'dan beri devam eden Batılılaşma akımının, Cumhuriyet'in ilanı ile kuvvet-
lenmesi sonucunda, sadece Avrupa müziği eğitiminin verildiği bir kuruma dönüşür.
Günümüzde, Türk müziğinin içinde bulunduğu nitelik kaybı ve gerilemenin sebebi,
özellikle 1950'lerde başlayan, nüfus artışı, kırsal kesimden kente gerçekleşen yoğun
göç ve bu yoğunluk karşısında kentlerdeki istihdam ve eğitim yetersizliği ve uygulanan
popülist politikalarla, nitelik bakımından zayıf sanat ortamının desteklenmesine bağla-
nabilir. Bütün bu sebeplerin yanı sıra, müzik alanındaki yozlaşmanın başlıca sebebi
olarak, makam müziği eğitiminin görmezden gelinmesi sayılmalıdır. 1926 yılında terk
edilen akademik makam müziği eğitimine, 1976'da kurulan İstanbul Teknik Üniversi-
tesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nda, ancak 50 yıl aradan sonra tekrar başla-
nabilmiştir. Makam müziğinin kuramsal düzeyde bilimsel bir kesinliğe ve icra bakımın-
dan bir birliğe kavuşmadığı, tarihinin yazılmadığı ve araştırmaların yetersiz kaldığı
günümüzde, eğitimsiz geçen bu 50 yıllık süre, bugün dahi kapatılabilmiş görünmemek-
tedir.

Kaynaklar

- Madde ismi. (1987). *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi* içinde (Cilt 29, s. 79). İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.
- Madde ismi. (1987). *Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi* içinde (Cilt 9, s. 307). İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.
- Arel, S. (1948). H. Sadettin Arel'in İstifanâmesi. *Mûsikî Mecmuası*, 1(1), XX-XX.
- Ataman, S. Y. (1991). *Atatürk ve Türk musikisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Balcı, E. (2004). *Nevzat Atlığ: Musikimizle övünmemiz için*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Behar, C. (1993). *Zaman, mekân, müzik*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Berkman, E. ve Ayangil, R. (2009). Kuruluşundan salt devletçilik dönemine kadar radyoda Türk makam müziği yayınları. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 42, 231-242.

- Berkman, E. (2007). İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Türk makam müziği eğitim ve öğretimi. *Orkestra Dergisi*, 46(387), 37–51.
- Bilget, H. M. (2009). *İstanbul Filarmoni Derneği'nin çoksesli müziğimize katkıları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Madde ismi. (2005). *Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1940* içinde (5. Basım, Cilt 1, s. 28, 84, 252, 354). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkçülüğün esasları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Katoğlu, M. (1997). Cumhuriyet Türkiye'sinde eğitim, kültür, sanat. S. Akşin (Ed.), *Türkiye tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980* içinde (5. Basım, s. 423–458). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kaya, C. V. (Haz.). (2016). *Dârüelhan Talimatnamesi ve ders müfredat programı*. İstanbul.
- Koçak, C. (1997). Siyasi tarih (1923-1950). S. Akşin (Ed.), *Türkiye tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980* içinde (5. Basım, s. 85–173). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Oransay, G. (1983). Cumhuriyet'in ilk elli yılında geleneksel sanat müsikimiz. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (Cilt 6, s. 1496–1509). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özcan, N. (1995). Dârüelhan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 8, s. 518–520). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=080520> adresinden edinilmiştir.
- Öztuna, Y. (2006). *Türk musikisi akademik klasik Türk sanat musikisinin ansiklopedik sözlüğü* (Cilt 1-2). Ankara: Orient Yayınları.
- Paçacı, G. (1994). Kuruluşunun 77. Yılında Dâr-ül Elhân ve Türk müsikisinin gelişimi II. *Tarih ve Toplum*, 21(122), 19–23.
- Stokes, M. (1999). Kültür endüstrileri ve İstanbul'un küreselleşmesi. *İstanbul: Küresel ile yerel arasında* içinde (S. Savran, Çev., s. 145–168). İstanbul: Metis.
- Tongur, H. (1968). İstanbul Belediye Konservatuarı'nda öğretim ve eğitim II. *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, 6(60), 5–14.
- Tongur, H. (1973a). Belediye Konservatuarı'nın kuruluşu ve gelişimi [Kuruluşunun Ellinci Yılında İstanbul Belediye Konservatuarı Özel Sayısı]. *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, 11(112), 8–15.
- Tongur, H. (1973b). 1955'ten bu yana Belediye Konservatuarı [Kuruluşunun Ellinci Yılında İstanbul Belediye Konservatuarı Özel Sayısı]. *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, 11(112), 24–63.
- Topuz, H. (1998). *Dünyada ve Türkiye'de kültür politikaları*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Tunçay, M. (1992). *T.C. 'nde Tek-Parti Yönetimi'nin kurulması (1923-1931)*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Zürcher, E. J. (1995). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

